

niso smotreni. Tu odločuje izvečine goli slučaj, ves izpit je formalnost, za učence in njih starše pa vendar združen z mnogimi neprilicami, ki bi se jim jih lahko prihranilo. Sedanjí ljudskošolski redi pri vstopu v I. razred skoro ne prihajajo v poštev. Ljudskošolski učitelj je ob prenapolnjenih razredih vesel, ako se more iznebiti tega ali onega, tembolj, ker ve, da je sprejem učenca v srednjo šolo odvisen od izpita in da je njegov red samo etiketa, ki pa ni treba, da bi jamčila za pristnost. Mislim, da je tu treba preuredbe. Ljudski šoli naj se da ona veljava, ki ji po vsi pravici gre. Naj se ne šteti tu z denarjem, ker tukaj se varčnost maščuje z nevednostjo in zanemarjenostjo, ki rodita individualno in socialno zlo. Prenapolnjenost ljudskih šol naj se odstranjuje z ustanavljanjem vzporednic in novih šol. Od take ljudske šole se potem lahko pričakuje in zahteva, da vrši svojo nalogo. Kogar spozna ljudska šola, da bi bil zmožen za višje šole, temu naj izda izpričevalo zrelosti, ki dotičnika usposablja brez vsakega izpita, da vstopi v višje šole. Na ta način bi bila zveza med ljudsko in srednjo šolo, ljudska šola bi pošiljala zmogljive učence v srednjo šolo, ki bi prinašali s seboj potrebno znanje. Kdor pa ne zadosti zahtevam, naj rajši pohaja ljudsko šolo do postavne starosti in ne da bi delal poizkuse po srednjih šolah in se nazadnje morebiti celo pogubil. Ako bo imela ljudska šola dovolj svobode, da bo lahko obdržala učence toliko časa, dokler si ne osvoje potrebnega znanja, in ji ne bo treba vedno stokrat pod pritiskom prenapolnjenosti. In ako se na drugi strani razvije strokovno šolstvo, kakor bi bilo želeli: potem dobi tudi srednja šola olajšano stališče. Sedaj pa trpimo oboji, učenci in učitelji, ob mnogostevilnih razredih (v prvi vrsti nižjih), ker pri nas se bje hud boj za vsako vzporednico in za vsakega suplenta...

Vprašanje materiala, oziroma vstopanja v srednje šole in s tem združenega prenapolnjenja nekaterih razredov je odločilnega pomena za razvoj mladine in za službovanje učiteljstva.

Dr. Drag. Lončar.

**Osebnosti.** Profesorji na I. drž. gimnaziji v Ljubljani: Alfonz Pavlin, dr. Franc Riedl in dr. Rudolf Rothaug so nameščeni na nemško gimnazijo v Ljubljani. Profesor Ivan Grafenauer je premeščen iz Kranja na I. drž. gimnazijo v Ljubljani. — Provizorični glavni učitelj na učiteljskem v Kastvu, Matej Šepić, je imenovan definitivnim glavnim učiteljem. — Suplent na učiteljskem v Kopru, Josip Rasmann, je imenovan glavnim učiteljem na tem zavodu. — V pokoj je šel ravnatelj kočevske gimnazije, Peter Wolseger, ter dobil ob tej priliki naslov cesarskega svetnika.

**Za ravnatelja velike realne gimnazije** v Karlovcu je imenovan profesor zagrebške višje gimnazije Milan Žepić.

**Ravnatelj nemške državne gimnazije** v Trstu je imenovan Jos. Alton, doslej profesor na drž. gimnaziji v Inomestu.

**Ravnatelj goriske realke**, Josip Gassner, je imenovan za ravnatelja gimnazije v Bregencu. Kdo pride v Gorico? Ali zopet zagrozen Nemeč?

**V I. razred slovenske gimnazije** v Celju je letos sprejetih 55 učencev.

## Kulturno delo.

**„Prosveta“** je imela v Ljubljani svoj občni zbor. Po Slovenskem je 42 „Prosvetnih“ knjižnic, v katerih je nad 3 tisoč knjig. Povrh tega je pomagala „Prosveta“ v 11 krajih do ustanovitve knjižnic. Glavni odbor je imel lansko leto 2995 K 74 vin. dohodkov in 2451 K 27 vin. izdatkov. Podarilo se mu je 634 knjig. V teh kratkih podatkih leži veliko kulturnega dela, ki ga vrši naša radikalno-narodna akademična mladina. Na nizkotne napade klerikalcev, ki so lansko leto na Kranjskem sicer res uničili dve knjižnici, se ni treba ozirati. Narod bo taka „kulturna“ dejanja sam obsodil.

**Kongres poljskih književnikov.** V Varšavi bo meseca oktobra prvi kongres poljskih književnikov.

**Češko gledališče na Dunaju.** Čehi nameravajo na Dunaju ustanoviti stalno češko gledališče.

**Slovenska turistovska zveza.** Dne 8. septembra se je vršila v Ljubljani konferenca slovenskih turistovskih društev zaradi ustanovitve širše slovenske turistovske zveze. Udeležili so se konference zastopniki Slovencev, Čehov, Rusov in Poljakov. Konferenca je sklenila, da se ustanovi zveza slovenskih turistovskih društev. Predlagalo se je, da se sestavi v Pragi centralni slovenski biro, ki združi vsa slovenska turistovska društva. Predsednik pripravljalega odbora v Pragi, g. dr. Vratislav Černý, je dobil nalog, da takoj zbere ves material za pripravljane korake v svrhu, da se čim prej ta centralni biro osnuje. Predlagalo se je, da naj pokrijejo stroške za to pisarno in za poslujočega tajnika glavna turistovska društva in glavna slovenska mesta. Sklenilo se je končno, da se najkasneje v letu 1909. skliče v Pragi shod zastopnikov pri zvezi sodelujočih društev.

**V Kranju** je bil dne 19. t. m. pod vodstvom tov. V. Rusa lep koncert v prid družbi sv. O. in M., ki je donesel nad 500 K.

V postu napravijo tamkaj koncert v korist Učiteljskemu konvikt. Gotovo vredno posne-manja!

**Sokolstvo, Čehi in Slovenci!** Kaj pomeni Sokolstvo za Čeha, vemo vsi. „Kar Sokol, to Čeh“ — tako pravijo s ponosom naši bratje Čehi, ki so spravili telovadbo v sokolskih društvih na tako višino, da jih občuduje ves svet. Telovadba ohrani človeka čilega in zdravega ne le na telesu, ampak tudi na duhu; zato tudi lahko pristevamo češki narod med najenergičnejši, najinteligentnejši narod na svetu. Ne le Slovani, nego tudi nasprotniki Čehov občudujejo, kako se hitro in krepko razvijajo in napredujejo. Pri tem ima gotovo tudi veliko zaslugu Sokolstvo, ki navdušuje narod ne le za čilost in krepkost posameznika, ampak tudi za čilost celega naroda, za materin jezik in njega lepoto. Sokolske slavnosti na Češkem so prave narodne slavnosti. Sokol v rdeči srcaji in s sokolskim peresom je Čehu vzor narodnjaka, sokolska armada predstavlja Čehom narodno armado vrlin narodnih sokolskih vojakov. Češki minister Prašek sam je nastopil v rdeči srcaji in se podal med ljudstvo; udeležil se je sokolske slavnosti v Slionu ter je imel navduševalen govor. Minister je rekel, da si ne šteje za zaslugu, temveč za dolžnost, da je bil med ustanovitelj Sokola ter se postavlja v vrsto z junaki v rdečih srcajah. Pozival je Sokole, naj se prsi ob prsi postavijo v bran ter množe sokolske vrste. „Mali narod smo, zato pa moramo s kvaliteto nadomestiti kvantiteto.“ Ministrov govor je zbudil nepopisno navdušenje. Tudi Slovenci imamo že nekaj sokolskih društev. — Posnemajmo Čeha ter ustanovljajmo sokolska društva! Učiteljstvo ima pri tem kulturnem delu hvalevredno in hvaležno nalogo.

## Politiški pregled.

**Sklicanje delegacij.** Iz Budimpešte javljajo, da se bo otvoritev zasedanja delegacij po cesarju vršila dne 4. oktobra s prestolnim govorom v budimski kraljevi palači.

**Jezikovni zakon.** Vlada bo v jesenskem državnozbornem zasedanju predložila zbornici tudi načrt zakona za uredbo jezikovnih razmer na Češkem. Kakor smo pozvedeli, namerava tudi jugoslovanski klub pri tej priliki vložiti nujni predlog za uredbo jezikovnih razmer na Štajerskem, Koroškem, Kranjskem, Primorskem in v Dalmaciji. Podobne predloge bodo stavili Rusini glede jezikovnih razmer v Galiciji in Bukovini ter radikalni Čehi glede Moravske in Šlezije.

**Program zasedanja državnega zbora.** „Narodni Listy“ poročajo, da predloži vlada državnemu zboru v razpravo: redni proračun za l. 1909; šestmesečni proračunski provizorij za 1909, trgovsko pogodbo s Srbijo, podzvajenje nekaj privatnih železnice, starostno in invalidno zavarovanje in najbrž tudi jezikovni zakon za Češko. Vlada torej stavi veliko zaupanje v delovanje državnega zbora, zato mu daje velike naloge. Srbska trgovinska pogodba in proračunski provizorij se morata rešiti do 1. decembra t. l.

**Velike vojaške vaje na Ogrskem.** V ponedeljek so pri Vesprihu pričele velike vojaške vaje, na katerih bo sodelovalo 100.000 vojakov, in sicer: 86 batalionov skupne vojske, 45.000 mož infanterije, 56 eskadronov kavalrije s 7750 mož in 68 baterij. Nadalje 33.000 domobrancev. Hrvatov je na vojaških vajah skupno 21.000 mož.

**Bosna in Hercegovina.** „Pokretu“ poročajo z Dunaja od dobroobveščene strani, da je vkljub vsem dementijem gotovo, da žele dunajski merodajni krogi definitivno rešiti vprašanje Bosne in Hercegovine. Živa želja vseh krogov je, da se to vprašanje reši še letos in da se Bosna in Hercegovina podasta cesarju kot jubilejski dar. — Ker je težko rešiti vprašanje, kak položaj da zavzemata Bosna in Hercegovina nasproti eni in drugi polovici monarhije, je že skoraj definitivno določeno, da se obe pokrajini utelesita monarhiji v obliki takozvanega „Reichslanda“, ki ga kot posebno telo izroče direktno vladarju. Na ta način se mislije ogniti sporom glede državnega položaja in obenem rešiti vprašanje suverenitete in omogočiti edinstveno upravo brez večjih izprememb. V tem slučaju bi se uvela v Bosni in Hercegovini tudi ustava, v neki meri tudi deželni zbor. Na resen odpor prebivalstva ali sosedov se tudi ne računa, ker je v zadnjem času Bosna uprav poplavljena z vojsko. — Z Dunaja poročajo: V predstojećem zasedanju delegacij nameravajo, kakor se sliši, socialisti, Čehi in Jugoslovani zahtevati uvedanje ustave za Bosno in Hercegovino in da hočejo v tem smislu staviti formalni predlog.

**Mladočeški zakonski načrt o jezikovnem zakonu.** Posl. Schauer in tovariši so v seji češkega deželnega zbora predložili zakonski načrt o jezikovnem zakonu. Po tem načrtu bi veljalo načelo, da zamore vsak prebivalec Češke na vseh državnih uradih in sodiščih razpravljati v svojem jeziku in da se zamore vsaka stvar v jeziku stranke ne samo rešiti, ampak tudi razpravljati.

**Bolgarska — kraljevina.** Iz Sofije javljajo, da dela bolgarska vlada na to, da se bolgarska prizna od Turške za neodvisno državo in se proglasi za kraljevino.

**Avstrijske finančne oblasti in madjarski jezik.** Avstrijsko finančno mini-

strstvo je razposlalo vsem ravnateljstvom okrožnico, da prošnje in dopise ogrskih finančnih oblasti sprejemajo tudi v madjarskem jeziku in da jih takoj rešijo, oziroma da jih pošljejo višji oblasti na prevod. Istotako bodo tudi madjarske oblasti reševale vloge avstrijskih oblasti.

**Socialisti proti volilni reformi.** Iz Budimpešte javljajo: Madjarski socialisti bodo imeli dne 27. septembra v Budimpešti in v 27 drugih mestih shode proti volilni reformi. Istega dne odidejo zastopniki madjarskih socialistov na Dunaj, da prisostvujejo kongresu avstrijskih socialistov. — Vodja belgijskih socialistov je prišel 23. t. m. v Budimpešto, kjer je predaval o socializmu in klerikalizmu.

**Madjarizovanje Reke.** „Novi list“ piše, da je poklical inspektor kr.-ogrskih drž. železnice v Reki v nedeljo železniške delavce in jim prebral odlok trgovskega ministra, po katerem si morajo delavci, ki niso še ogrski državljani, pridobiti ogrsko državljansko pravico tekom treh mesecev. Kdor ne zna ogrskega jezika, se ga mora naučiti tekom šestih mesecev, če ne, izgubi službo.

**Madjari in inozemstvo.** Madjarski književnik in bivši vodja madjarskih antisemitov Istoczy Győző je izdal brošuro pod naslovom: „Madjarski narod v obitelji evropskih narodov“, v kateri hoče inozemstvu dokazati, da so Madjari zaslužni za evropsko kulturo, ker odbijajo invazijo Slovanov ter istodobno ščitijo Slovane od pangermanizma. Győző navaja podatke, s katerimi hoče prepričati inozemstvo, da je madjarski jezik bogatejši od mnogih evropskih jezikov.

**Rusija.** Ruski naučni minister se imenuje Svare in dela svojemu imenu vso čast. Nedavno je dal vseučiliškim profesorjem ukaz, da ne smejo biti člani nobene opozicijske stranke. Znano je, da so profesorji peterburškega vseučilišča skoro vsi kadeti in kar jih je pol-slancev, stoji tudi s kadeti vred v opoziciji proti vladi. Gosp. Svare jim je zdaj „ukazal“, da morajo, bodisi izstopiti iz opozicijske stranke, ali pa iti v pokoj. Svare je Svare!

**Tolstoj** je praznoval svojo osemdesetletnico dne 10. t. m. Ruski listi so sklenili, da povodom tega slavlja izdajo posebne izdaje, toda vlada je prepovedala, da ne smejo listi o političnih nazorih in o pomenu grofa Tolstoja prav ničesar pisati, sicer se jim je zagrozilo uničenje dotičnih listov. Peterburška akademija znanosti je vkljub prepovedi svete sinode sklenila izročiti grofu spomenico. V Petrogradu so vsa gledališča na osemdesetletni rojstni dan priredila gledališke igre, ki jih je spisal Tolstoj. Petrogradsko vseučilišče ga je imenovalo za častnega doktorja.

**Sultanova apanaža.** Civilna lista za sultana je določena na mesec s 25.000 funti (to je okolo pol milijona kron). Istotoliko bo znašala apanaža za sultanovo rodovino.

**Prvi turški socialistički list.** Turški socialist Mehmed Seheb, ki je bil te dni izpuščen iz zapore, je začel v Smirni izdajati prvi socialistički list v Turčiji.

**Prepovedan kongres romunskih dijakov.** Ogrski Romun dr. Lascu je bil zaradi „šuvanja proti ogrski državi“ obsojen v ječo, pobegnul je pa pred kaznijo na Romunsko. Tu je organiziral dijaštvo ter pripravil protestni kongres proti Madjarom. Kongres se je imel vršiti v Jassyju ter je imel protestirati proti barbarskemu tlačenju narodnosti na Ogrskem. Madjari, čuvši za ta kongres, so pri baronu Aehrenthalu posredovali v namen, da opozori na ta kongres romunskega ministrskega predsednika. Aehrenthal se je temu pozivu odzval, in romunski minister je ta kongres prepovedal.

**Za madjarizacijo Slavonije.** „Budapesti Hirlap“ je te dni priobčil članek o madjarstvu Slavonije. List pravi, da ni res, kar pravi statistika, da je v Hrvaški in Slavoniji le 103.435 Madjarov, pač pa je v Slavoniji nad 200.000 Madjarov! Pravi nadalje, da je društvo „Julian“ odprlo novo subskripcijo za otvarjanje novih madjarskih šol v Hrvaški. Pozivlja Madjare, naj dajajo denarja. Prilika je izvrstna, zakaj sedanji ban se vzdržuje na vladi, ker to hočejo Madjari; zaradi tega otvarja šole, kakor žele oni.

## Vestnik.

### Josip Šuman.

Dne 15. t. m. je naglo umrl v 73. letu svoje dobe v Dragi pri Moščenicah Josip Šuman, dvorni svetnik in deželni šolski nadzornik v p. — Josip Šuman je bil rojen l. 1836. pri Sv. Ani v Slovenskih goricah, bil je torej štajerski rojak. Na dunajski univerzi je poslušal predavanja Miklošičeva. Med njegovimi součenci sta bila prof. dr. Jagič in deželni šolski nadzornik Klodič-Sabladolski. — Kot profesor je prišel leta 1860. v Maribor, odtod l. 1874. v Freistadt na Gorenjem Avstrijskem, potem pa na akademsko gimnazijo na Dunaj. L. 1884. je bil imenovan za gimnazijskega ravnatelja v Ljubljani, l. 1890. pa — po upokojenju Jakoba Smoleja — za deželnega šolskega nadzornika za Kranjsko. Ko je stopil v pokoj, je dobil naslov dvornega svetnika. — Delal ni samo kot šolnik, ampak je v prejšnjih letih razvijal živahno delavnost tudi na literarnem polju. Do zadnjega se je zanimal za razvoj in napredek

slovenske književnosti. — Spisal je slovensko slovnico za srednje šole, „Slovenska Matica“ pa je izdala njegovo obsežno Slovensko slovnico po Miklošičevi primerjalni. Priobčil je mnogo spisov filološke vsebine in knjigo „Die Slovenen“. — V občevarstvu — tako službenem kakor privatnem — je bil ljubezniv in priazen. Bil je simpatičen, koncilianten mož, ki ni dal nikomur občutiti svoje službene moči. Kot deželni šolski nadzornik je cenil in uvaževal delo in napore učiteljstva; in vsi, ki so imeli priliko občevati z njim, gotovo ohranijo finemu nadzorniku in preudarnemu šolniku hvaležen spomin! Bodi mu lahka zemlja domača!

**Dr. Lampe na delu.** Tisti čas, ko so se v Ljubljani ob nasilnostih soldateske in proračunjenih nerodnostih vlade zgrinjale vse slovenske stranke in vsi stanovi k skupnemu protestu, ko je tudi „Slovenec“ klical k skupnemu odporu, je glavni urednik tega lista: deželni odbornik in član deželnega šolskega sveta, dr. Evgen Lampe, hujskal proti učiteljstvu, in sicer pri Sv. Ivanu poleg Trsta. Tamkaj je bil shod, kjer je duhovnik dr. Lampe napadal učiteljstvo, trdeč, da je proti veri in cerkvi. Dokler bodo učitelji taki, bodo govorniki in njegovi somišljeniki delali na to, da se učiteljem plačene izboljšajo. Na Kranjskem je že toliko doseženo, da ne bo smel poučevati noben učitelj, ako ni — katoliški!!! — Tako je šla ta nečedna govornica naprej! Ali ni škandal, da na tako nekvalfikovani način zlorablja Lampe svoje službeno stališče, samo da bi izstradal svojega političkega nasprotnika, ga napravil za svojega hlapca in mu z natelevanjem ugrabil ugled in veljavo med ljudstvom in mladino?! Ali je samo učiteljstvo tisto, ki naj tedaj, ko se ob tragiških ljubljanskih dogodkih pomirjajo strankarstva, brez protesta prenaša izbruhe sovraštva fanatičnega nasprotnika?! Ali misli Lampe, da nima učiteljstvo prav nič več čuvstva, da mu ni že preko mere in potrpežljivosti dovolj večnega obrekovanja, zaničevanja, ščuvanja in večnih groženj? Ali je res treba žrtve, da bo konec učiteljstva? Ali je res treba žrtve, da bo konec temu, česar učiteljstvo več ne more mirno prenašati?! — Pravočasno opozarjamo dostojne in pametne ljudi v nasprotni stranki, naj vendar pomirljivo vplivajo na take in enake hujskače, da ne bo prepozno indane pridejo ljudje v nesrečo! Poudarjamo: Učiteljstvo ni samo zato na svetu, da biga Lampe, Terseglav, Ravniharid, napadali, mu jemali ugled in čast in mu pretiliz izstradanjem — ne! — učiteljstvu je vsega tega že več kot dovolj. Tudi jagnje se izpremeniv volka, pa bise učiteljstvo ne? — Toda ne samo na Kranjskem, temveč povsod, koder službujejo naši somišljeniki. Treba je samo ene besede! — To smo napisali, ker se nam zdi, da je ravno sedaj čas, da bodi konec temu divjanju proti učiteljstvu. Apelirali smo na dostojne in pametne ljudi. Mi ne bomo nič več mirili, ako ne bo miru od tam. Govorili smo o pravem času. Če pa vse nič ne pomaga, naj si posledice pripišejo tisti, ki jih provocirajo!

**Pozdrav Čehom.** Voditeljem češkega učiteljstva in osnovelem „Zveze slovenskega učiteljstva“, tovarišem Adolfu Schusterju, Bohdanu Skali in Josipu Černemu, je bila od „Zavezine skupščine v Gorici poslana ta-le brzojavka:

Slovensko učiteljstvo, zbrano pri „Zavezini“ skupščini v Gorici, Te navdušeno pozdravlja, hvaležno poudarjajoč Tvoje zasluge za ustanovitev „Zveze slovenskega učiteljstva.“

Jelenec, predsednik.

**Spominska plošča Strmšknu** se bo slovesno odkrila koncem oktobra, najbrž v četrtek, dne 29. Delo je prevzel Čamerik, kamnosek v Celju, za 420 K in bo ploščo vzdal še ta teden. — Obenem se postavi tudi nagrobni spomenik. Natančnejši vzpored bo v kratkem objavljen.

**Usposobljenostne preizkušnje** za obče ljudske in za meščanske šole v jesenskem terminu se prično pri c. kr. izpraševalni komisiji v Ljubljani v torek, dne 3. novembra 1908 ob 8. uri na c. kr. učiteljskem v Ljubljani. Pravilno opremljene prošnje za pri-pust k usposobljenostni preizkušnji je po predpisanem službenem potu pravočasno vložiti tako, da bodo do 26. oktobra v rokah izpraševalne komisije.

**Iz šolske službe.** Absolvirani učiteljski kandidat Franc Jurečič je imenovan za provizoričnega učitelja v St. Jerneju pri Krškem.

**Stoletnico Josipa Godine-Vrdelskega** so obhajali v Vrde pri Trstu. Hvaležni Slovenci so napravili na rojstni hiši prveemu slovenskemu pisatelju in zgodovinarju tržaškemu mramornato spominsko ploščo. V isti hiši je bil rojen Godina 20. marca 1808. leta.

**Z ljubljanske vadnice.** Službo provizoričnega vadniškega učitelja je dobil Anton Lenarčič, učitelj v St. Vidu nad Ljub-